

חמוכה / מקץ

גליון 71 התשע"ד

שבת שלום
והצובה שמח!

בשם ה' נעשה ונצליח

עזרי נעם ה' עושה שנים וארץ

אשכול יוסף

חידושים בפלאים ועונג שבת בפרשת השבוע

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מוחה"ס "כרם יוסף"

ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליומי דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת מרנן ורבנן רבותינו הגאונים ראשי הישיבות, הגאון הגדול רבי **נושה צדקה שליט"א** ר"י "פורת יוסף" והגאון הגדול רבי **דוד כהן שליט"א** ר"י "חברון"

למה דוקא בחמוכה מצינו חידוש דין הידור ויותר הידור ולא בשאר מצוות?

❧ **יישוב א'** ❧ - נס הדלקת המנורה היה רק להידור כי יכולים היו לעשות פתילות דקות והיתה המנורה דולקת שמונה ימים

הבית הלוי (פס"ט, נמלאמר לחנוכה) מתרץ שמצינו דוקא בחמוכה ובהדלקת הנרות הידור ועוד הידור מה שלא מצינו כן בשום מצוה אחרת, משום דעיקר הנס תכליתו היה רק משום הידור מצוה בלבד, ולא משום עיקר המצוה, שהרי היה בפך שמן להדליק בו לילה אחת, והרי היו יכולים לעשות פתילות דקות ביותר שתהיה הפתילה חלק שמינית ממה שהיה רגיל בבית המקדש להיות בכל יום מקודם, ואז היה מספיק לשמונה ימים, והיו מקיימים על ידי זה עיקר המצוה, שהרי אין שיעור לעובי הפתילות, וכל הנס היה רק משום הידור מצוה שיהיו הנרות יפים כמו שהיו מקודם, ועל כן תקנו חכמים במצוה זו הידורים יותר מבכל מצוה. וכן תירץ בספר **שפתי צדיק** (מט"ב) בשם **חידושי הרי"מ**.

❧ **יישוב ב'** ❧ - נס פך השמן היה רק לשם הידור כי יכולים היו להדליק בשמן טומאה שהותרה בציבור

יש לומר עוד (נלאור דכס על הנפגש הג"ל) על פי מה שהקשו **המפרשים** לשם מה הוצרכו לנס במציאת פך השמן והלא טומאה הותרה בציבור, והיו יכולים להדליק המנורה בשמן טמא, ובשלמא למ"ד טומאה דחוויה היא בציבור, מיושב קצת. אבל למ"ד הותרה בציבור, ואפילו לחזר אחרי שמן טהור לא מחזרים (יומ"א ו:), קשה למה הוצרכו לכל נס זה של מציאת פך שמן טהור. ותירץ **הפני יהושע** (שנ"ג ט"ז): שעיקר הנס לא נעשה אלא כדי להודיע לעם ישראל חיבת המקום עליהם, ע"ש. וכן כתב בשו"ת **חכם צבי** (ט"ו פ"ו) **והחתם סופר** (שנ"ג ט"ז). ומבואר שכל נס השמן היה לצורך חביבות והידור המצוה.

❧ **יישוב ג'** ❧ - הדלקת הנרות כנגד שהיו מהדרים ישראל לשמור ולקיים המצוות במסירות נפש

בדרך הדרש יש לפרש שבחנוכה נתחדש עניין זה של הידור ועוד הידור כנגד מה שמלבד עניין הנס שהקב"ה מסר גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, ומציאת פך השמן הטהור, היה עוד נס במה שרבים מעם ישראל היו מקיימים התורה והמצוות בסתר במסירות נפש, והקב"ה סייע בעדם, כמו שכתוב במדרש, וכל אחד ואחד מישראל הידר בקיום המצוות בסתר לפי שורש מעלת נשמתו, ונגד זה יש מצוה להדר במצוות נרות החנוכה, ומי שמהדר במצוות נרות החנוכה מסתמא אם היתה נשמתו בזמן היוונים, או אבותיו, הידרו ומסרו נפשם על קיום המצוות.

❧ **יישוב ד'** ❧ - עיקר התקנה כמנהג ישראל בשנה הראשונה

בסוף ספר "**מנחת ברוך**" מבאר שבשנה ראשונה לא נתקנה חובה אלא כל אחד הדליק בעצמו נרות לכבוד הנס, והיו מנהגים שונים בדבר על כן בשנה האחרת כשתקנו תקנה להדליק השאירו חז"ל מקום להבדלים השונים שנהגו לזכר הנס.

❧ **יישוב ה'** ❧ - שיהיה היכר שמצוותה מדרבנן ולא יתוון האדם לקיימה מהתורה ויעבור על כל תוספי

בספר **כמוצא שלל רב** (עמ' ק"י) מבאר בשם הגאון רבי **יוסף צבי סלנט** בעל באר **יוסף**, על פי מה שכתב רבינו **הרמב"ם** שאין איסור כל תוספי בקיום מצוות חנוכה ופורים, מפני שאיסור כל תוספי הוא רק במי שאומר שהדבר שהוא מקיים הוא מן התורה, אבל כאשר קבעו להודות ולהלל ומדגישים שזה מדרבנן ולא מן התורה, אין בכך משום כל תוספי. ואשר על כן מפני כך קבעו חכמים בחנוכה ופורים שלא יהיו מצוותם שוות כמו בכל המצוות, שבחנוכה יש עיקר הדין ויש מהדרין ומהדרין מן המהדרין, וכן בפורים יש פריזים ויש מוקפין דבר שלא מצאנו בכל מצוות התורה, שבהן אין שינוי בין אנשים, ובכוונה תקנו כך בחנוכה ופורים, שיהיה היכר שאינן מן התורה, אלא רק מדרבנן, ולכן לא יעברו משום כל תוספי.

מה טעם ששונה מצוות הדלקת נרות חמוכה מכל המצוות שאם כבתה אין זקוק לה?

❧ **יישוב א'** ❧ - על ידי ההדלקה עצמה יוצא מיד ידי חובת עיקר המצוה שפרסם הנס לעצמו ולא יזיה יחידים

עלה בדעתי לבאר דבמצות נר חנוכה יש ב' דינים, א' לפרסם הנס, והיא עיקר המצוה לעיכובא, ב' שיהיה פרסום לרבים. ועיקר דין פרסומי ניסא די בשמן לרגע אחד, שהרי אין העוברים ושבים מתעכבים על ידם, וכל אחד רואה לרגע אחד, ובזה יוצא חובתו שמן כשיעור רגע אחד, אבל יש עוד מצוה לפרסם הנס לרבים שידליק כשיעור משקיעת חמה עד צאת הכוכבים, עד שתכלה רגל מן השוק, ובזה די אם מתחילה הניח שמן כשיעור זה, וכאן קיצרתי.

❧ **יישוב ב'** ❧ - כנגד ההדלקה במנורה שלא היה הנס שהודלק בטוהרה אלא בשעת ההדלקה ממש

הגאון **אבני נזר** (נמשנה סימן מק"ה) מבאר דהנה בנס חנוכה הקשו **הפוסקים** דמה בכך שטימאו כל השמנים הלא טומאה דחוויה בציבור ותיצרו דחוויה היא ומהדרין אטהרה, עשה להם הקב"ה נס להראות חביבתם, והנה הדבר ברור שתקנו חכמים בנר חנוכה נגד מה שהיה הנס במנורה, והרי במנורה לא היה הנס שהודלק בטוהרה אלא בשעת ההדלקה ממש, אבל אחרי ההדלקה כבר לא היה הנס, כי גם אם היה השמן טמא מתחילה והיו מדליקים משום דחוויה בציבור אחרי שאחו האש בשמן הרי זה דולק בטוהרה, דמנורת מקדש כמו מזבח הפנימי דטומאה פורחת ויוצאת אחר שמושל בו אש.

❧ **יישוב ג'** ❧ - נר חנוכה מרמז לתורה שגדולה מעלתה שגם אם לא כיוון להלכה מקבל שכר ועושה נחת להקב"ה

בספר **בני יששכר** ביאר שלפי שני חנוכה מרמז על אור תורה, ומעלת התורה עולה על כל חכמות העולם, שאפילו אם לא כיוון ההלכה לאמיתה בכל זאת הקב"ה שמח על עצם לימודו ויגיעתו בתורה, ואת זה רמזו לנו חז"ל בדין כבתה אין זקוק לה, שני חנוכה רומז לתורה תקנו שאפילו אם לא כיוון להלכה שתהיה מאירה ורבים יילכו לאורה, אין זקוק לה, שיש לו שכר כהאיר הארץ כהלכה.

❧ **יישוב ד'** ❧ - ימי החנוכה ומצוות הדלקת הנרות מורים על החיוב לעשות רק ההשתדלות והשאר יעשה על ידי הקב"ה

עלה בדעתי לתרץ בס"ד דבחנוכה מצינו שעשה הקב"ה ניסים ונפלאות נגד הטבע ממש, מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, והכל על ידי השתדלות מועטת של החשמונאים, וגם עצם נס מציאת פך השמן הורו לנו מן השמים עניין זה של חיוב ההשתדלות בלבד, ולכן נרות חנוכה שכל מהותם לזכר נס חנוכה ונס פך השמן לכן ראוי וראוי שיהיה הדין שאם כבתה לא זקוק להדליקה, להורות שמוטל עלינו לעשות רק ההשתדלות, וזה מהות כל ימי החנוכה.

❧ **יישוב ה'** ❧ - לזכור מזימת היוונים להשכיח אור התורה וכשהנר כבה רואים הכל יתרון האור מן החושך

בדרשות רבינו **יוסף נחמיה** (עמוד קט"ו) ביאר דעיקר מזימת היוונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", כי ידעו שכל זמן שיש תורה בישראל לא תצלח מזימתם להעבירם מרצון השי"ת, ולכן ביקשו תחילה להשכיח התורה דוקא, כי ידעו שבודאי שום אדם מישראל לא יסכים לבטל תורה, ואף אם לא יוכל ללמוד בעצמו יתן לפחות את בנו ללימוד התורה, ועל כן היתה כוונתם שאלו שכבר גדלו יהיו טרודים כל היום בהבלי העולם ובחכמות זרות, ולא יוותר להם פנאי לקבוע עתים לתורה ולחזור על משנתם, ומתוך כך ממילא ישכחו כל מה שלמדו, ואחרי כן יעברו על חוקי רצונו. ולזכר זה אמרו חז"ל שאם כבתה אין זקוק לה, כדי שהכל יראו את יתרון האור מן החושך, שכאשר הנר אינו מהיר החושך תכסה ארץ.

למה בכל עת שהזכירו האחים את יוסף לפני שנתוודע להם לא קראוהו בשמו "צפנת פענח" וכיצא בזה?

העירני אדוני אבי ועט"ר רבי רחמים שליט"א שהלא יוסף היה נקרא בפי כל יושבי מצרים "צפנת פענח" כמאמר הכתוב (מ"ב ז') "ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח", ואם כן למה השבטים בכל עת שהזכירוהו לא קראוהו בשמו. וכן מצינו בהמשך הפרשה "ויאמר אלינו האיש" (מ"ב ז'), "העד העיד בנו האיש" (מ"ב ז'), "כי האיש אמר אלינו" (שם ז'), "למה הרעותם להגיד לאיש" (שם ז'), "ויאמרו שאול האיש" (מ"ב ז'), "והורידו לאיש מנחה" (שם ז'), "וקומו שבו אל האיש" (שם ז'), "יתכן לכם רחמים לפני האיש" (שם ז'), נמצא שגם יעקב אבינו וגם השבטים לא קראו ליוסף בשמו "צפנת פענח" או שם אחר, ואפילו לא באזיה כינוי כגון משנה למלך וכדומה לא קראוהו, והדבר צריך ביאור?

ישוב א' - לא רצו להזכיר שמו דסברו שהוא מלך גוי ורשע

הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי לפי שסברו מתחילה שהוא מלך גוי ורשע, כמו שכתבו המפרשים שמתחילה לא הכירוהו כי לא הסתכלו על פניו של יצחק לפי שסברו שהוא רשע, ומעתה לכך גם לא רצו לקרואו בשמו, ואפילו לא בשם כינוי שמסמל מלכותו כגון מלך מצרים וכל כיוצא בזה, וכמו שאמרו במדרש (ב"ר וילא א"ט מ"ט) רבי יצחק פתח ואמר "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב" (מש"י ז') כל מי שהוא מזכיר את הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה שנאמר "זכר צדיק לברכה", וכל מי שהוא מזכיר את הרשע ואינו מקללו עובר בעשה שנאמר "ושם רשעים ירקב".

ישוב ב' - אם יזכירו שמו יוכרחו לקללו ואין ראוי משום כבוד מלכות

יש להוסיף עוד שכיון שסברו שהוא רשע לא הזכירוהו, כי אם היו מזכירים אותו היו מוכרחים לקללו כמבואר במדרש, ומצד כבוד מלכות לא ראוי שיקללו מלך, וכמו שמצינו בגמרא בבא בתרא (ד' ג') גבי הורדוס שניסה להכשיל לבבא בן בוטא אחרי שסימא עיניו, באומרו שיקלל את הורדוס, בלא שידע שהוא הדובר אליו. ובבא בן בוטא השיבו "גם במדעך מלך אל תקלל" (ק"ג א' ז'). ופירש רש"י (ק"ג א' ז'): כמשמעו מלך בשר ודם.

ואפילו אם תרצה לומר שבבא בן בוטא השיבו כך רק משום שעוף השמים יולד את הקול והיה ירא מהורדוס כדמשמע בגמרא, הנה יעויין עוד בזבחים (ק"ג) אמר רבי ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך דכתיב "וירדו כל עבדיך אלה אליו" ואילו לפרעה עצמו לא אמר משה שירד גם הוא אליו, רבי יוחנן אמר מכאן "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב". הרי שאפי' פרעה שהיה רשע, וכן אחאב נהירו משה ואליהו בכבודם מפני כבוד מלכות. וראה עוד בפירוש רבינו הרמב"ם (ק"ג א' ז') שבשעה שקראה אסתר לאחשוורוש "לכלב" נסתלקה ממנה שכניה (מגילה י"ז), כי הקב"ה חלק מכבודו לבשר ודם, ומשום שביזתהו נסתלק ממנה השכינה.

ולא יהיה אלא כעשיר, וכבר אמרו בגמרא (עירובין פ"ו) רבי מכבד עשירים, והגם שבפשוטו הכוונה משום מעשה חסדיו וצדקותיו שעושה וכן מבואר במאירי (שם) ובתשובות הגאונים (ס"ג ז'), וגם ידוע בזה פירוש המהרי"ל (ש"י נתיב הגעק"א עירובין ע"א). אבל ידוע גם לפרש כמו שכתב הקיצור שולחן ערוך (ס"ג ז'): "אם הוא עשיר ממך, גם כן אתה מחויב לכבדו, כמו שמצינו שרבי היה מכבד עשירים, ותחשוב בהיות כי השם יתברך נתן לו עושר, מסתמא ראוי הוא לכך".

ישוב ג' - שאם יזכירו שמו יוכרחו לקללו ועוף השמים יולד את הקול

לפי מה שביאר המהרש"א (ב"ב ד' ז') שכיון שנא' "ונשיא בעמד לא תאור" דוקא בעושה מעשה עמד ממילא מה שנאמר "מלך אל תקלל" ויבחדרי משכבך אל תקלל עשיר" היינו דלמרות שאינו עובר בלאו אם מקלל מלך או עשיר שאינו עושה מעשה עמד מכל מקום בא הכתוב להורות עצה טובה שלא יקללם משום יראה שיוודע למלך ולעשיר. מעתה גם כאן גבי השבטים יש לומר שלא רצו להזכיר את שמו, שאז יוכרחו לקלל, ולא רצו לקלל כמבואר דעוף השמים יולד את הקול.

ישוב ד' - בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

יש לומר בס"ד על פי מה ששינונו (מ"ב ז') אמר רבי אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, מן התורה דכתיב (מ"ב ז') "לא תלך עמהם" וכתיב (שם) "קום לך אתם", מן הנביאים (ישעיהו מ"ח) "אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך", מן הכתובים (מש"י ז') "אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן". ועל כן כיון שמתחילה לא הזכירו את שמו מרוב שנאתם, שנא' "הכתונת בנך היא אם לא" ולא הזכירו שמו, וכן דקדק בס' ברכת יצחק (דברים ע"ג ז') והוסיף לפרש שדבר זה גם רמוז במה שהשיב יעקב "טרופ טרופ יוסף" הן נטרף שמו של יוסף מפיהם ואינם יכולים להזכירו. ולכך גם עתה כשבאו להזכיר את שמו, לגלג הקב"ה שלא יזכירו את שמו, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ואולי אם היו מזכירים את שמו היו חוקרים אודותיו של מלך מצרים, והיו מגלים כבר מתחילה ברוב חכמתם שהוא יוסף אחיהם, כי בנוהג שבעולם שאם לא מזכירים שם האדם לא חוקרים אודותיו אחר מוצאו ובואו.

דברי חיזוק

לעילוי נשמתו הטהורה של רבינו הקדוש מרן עט"ר זצוקל"ה

"גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"; גודל מעלת האדם היחיד!

בימי החנוכה עולה על נס גודל כוחו ומעלתו של האדם היחיד, לדעת ולהודיע את הכוחות הגדולים שטמונים בתוכו של כל אחד ואחד, בניגוד למה שרגילים ההמון לחשוב שרק בכח הרבים לשנות גזירות ולשדד מערכות השמים והארץ. אלא כל אדם השואף לשלימות בכוחו אפילו להעמיד את העולם כולו וכל העולם יהא כדאי רק בשבילו. וכן אמרו (סנהדרין סוף פ"ד) לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם. ובילקוט (בראשית א') איתא, אפילו בשביל צדיק אחד נברא העולם!

ומיוחנן כהן גדול ובניו למדנו זאת. שלמרות כל הסיבות לא היה מקום לחשוב לניצחון על פי הטבע, אך בכל זאת החשמונאים לבשו עוז וגבורה בשם ה', ולמרות היותם מעטים, הצליחו וניצחו ממלכה שלימה, שעמד בראשה מלך יון שהיה גדול וחזק ותקף בממשלתו וכבש מדינות ומלכים רבים, וכל מלכי העמים היו יראים מלפניו, כמבואר במדרשים.

וכבר נודע מה שכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' תשובה ה"ב): אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גזור על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חנם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גזור עליו ולא מי שמושכו לאחד מושגי הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה.

ובמדרש (תנחומא גשא סימן י"ג) אמרו שכן מצינו בחנה, שהקב"ה נתן לה בן צדיק כמשה שנא' (ירמיה ט"ו) "אם יעמד משה ושמואל לפני", ואומר (תהלים צ"ט) "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו".

וכן מצינו בהשתלשלות הדורות עובדות רבות בדבר היותם של אנשים יחידים שחוללו נפלאות וכיטול גזירות קשות במעשיהם הטובים. ושינוי סדרי הבריאה וכיוצא בזה, דברים שהם בניגון מוחלט להגיון הישר, והגעתם אל מרומי הפסגות, למרות היותם יחידים ומעטים ואפילו יחידים נמש, על ידי לימוד תוה"ק תפילות ומעשיהם טובים.

הרי משה רבנו ע"ה הנהיג את ישראל ביד רמה, ותמיד עמד בפרץ ולולא הוא נשתכחה תורה מישראל. ובכל זמן שנגזר גזירה על עם ישראל עמד בתפילה לפני קוב"ה וביטלה. והסיר חרון אף מישראל. וגם פנחס סילק חרון אף מישראל בהורגו נשיא שבט מישראל כמאמר הכתוב (במדבר כ"ה) "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקבאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

ובמס' תענית (ט). איתא שארבעים שנה ירד מן לישראל בזכות משה, ובזכותו המשיך בארה של מרים אחרי פטירתה, וענני הכבוד אחרי פטירתו של אהרן. וכשנפטר משה פסקו שלושת דברים אלו.

ומי ראוי בדורותינו יותר מרבינו הגדול זצוקל"ה לשמש עבורנו סמל ומופת לחוש גודל מעלת האדם היחיד, שלבדו ריבה וריבץ תורה בישראל והעמיד הדת על תילה, גם השפיע עלינו שפע ברכה והצלחה בפעולותינו הכבירות, - האיר והזריח השמש בכל העולם כולו!

מערכת "אשכול יוסף" שע"י מכון "כרם יוסף" ומוסדות "אור התורה" keremyosef@okmail.co.il פקס: 153-2-5373570

ניתן לקבל בכל שבוע את העלון ישירות למייל, שלח בקשה למייל המערכת - מאושר ע"י גדולי שליט"א
© השירות ללא תשלום לזיכוי הרכים ©

ברכות מאלופות לכבוד ימי החנוכה
לכבוד ידידנו היקרים האחים היקרים המבורכים המפוארים והנעימים
מר גדעון גיסיים הי"ו ואהרן גיסיים הי"ו
שעל ידם ובזכותם יוצא גיליון זה ומופץ
לאפלי ישראל לזיכוי הרבים. ימלא הקב"ה
כל משאלות ליבם לטובה ולברכה!